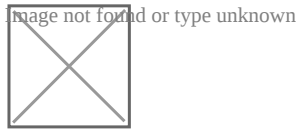

Νικόλαος Παπαστεφάνου - Νεόφυτος Ζωγράφου, 2 άγνωστοι Κύπριοι αγιογράφοι (Βασίλης Βασιλείου, Θεολόγος-Καθηγητής Συμβουλευτικής & Επαγγελματικής Αγωγής)

[/ Πεμπτούσία](#)

Νικόλαος Παπαστεφάνου & Νεόφυτος Ν. Ζωγράφου

Σύντομη αναφορά στο βίο και το έργο, δύο άγνωστων αγιογράφων του 19^{ου} αιώνα στην Κύπρο

1. Εισαγωγή

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η γνωριμία με δυο άγνωστους αγιογράφους του τέλους του 19^{ου} αι. Τα ονόματά τους είναι Νικόλαος Παπαστεφάνου, (1849-1920) και Νεόφυτος Νικόλα Ζωγράφου (1880-1961)[1].

Ο γράφων όπως είναι φυσικό δεν τους έχει γνωρίσει αλλά επειδή έλκει την καταγωγή του από αυτούς θεωρεί υποχρέωσή του να γράψει γι αυτούς λίγα λόγια για τη ζωή και το αγιογραφικό τους έργο που είναι διάσπαρτο σε πολλούς ναούς της Κύπρου τόσο στις ελεύθερες περιοχές όσο και στις κατεχόμενες.

Πρόκειται για δυο αγιογράφους, πατέρα και γιο, που ζωγράφιζαν όπως οι πλείστοι αγιογράφοι της εποχής τους κατά την λεγόμενη αναγεννησιακή τεχνοτροπία: «...της τεχνοτροπίας δηλαδή που αντλεί τα θέματα και τις μορφές της από δυο μεγάλες δεξαμενές, τη μεταβυζαντινή εικονογραφία και τη δυτική εκκλησιαστική ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα. Η εκκοσμίκευση στη δυτική εκκλησία, οι ιδέες του διαφωτισμού, οι αντιεκκλησιαστικές και αθεϊστικές τάσεις έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ορθόδοξη εκκλησία και στις λειτουργικές τις εκφάνσεις. Ο ευσεβισμός, ο διδακτισμός, ο ρητορισμός και ο συναισθηματισμός γίνονται βασικά χαρακτηριστικά της εικονογραφίας παραμερίζοντας τις μακραίωνες και πνευματικά δυνητικές εκφράσεις της βυζαντινής και μεταβυζαντινής αγιογραφίας. Το αποτέλεσμα ήταν μία τεχνοτροπία καθαρά ακαδημαϊκή, συναισθηματική και μεγαλεπήβολη, γλυκερή και συντηρητική ως προς τους στόχους, συγχρόνως όμως ιδιαίτερα αγαπητή όχι μόνο στις «κυρίαρχες» ομάδες, αλλά και στον απλό λαό»**[2]**

Η μακραίωνη εκκλησιαστική εικονογραφική παράδοση, η οποία διασώζεται στις τελευταίες τις αναλαμπές με την περίφημη σχολή του Αγίου Ηρακλείδιου (18^{ου} αι.) και τους εκπροσώπους της δίνει την σκυτάλη στο νέο ρεύμα το οποίο φέρνει η άφιξη του Ιωάννη Κορνάρου από την Κρήτη στα τέλη του 18^{ου} αι.

«Η τέχνη του Κορνάρου χαρακτηρίζεται για τα εύσαρκα στρογγυλεμένα πρόσωπα, τη «γλυκερή» έκφραση, τα έντονα χρώματα, τα μπαρόκ και ροκοκό διακοσμητικά σχέδια κ.ά. Ο Κορνάρος άφησε στην Κύπρο μαθητές, οι οποίοι αναπαρήγαν τα τεχνοτροπικά και εικονογραφικά του πρότυπα, με περισσότερο «λαϊκό» και σχηματοποιημένο τρόπο, επιτείνοντας τα εύσαρκα και γραμμικά χαρακτηριστικά.»**[3]**

Η στροφή του νεοϊδρυθέντος ελλαδικού κράτους προς τα δυτικά πρότυπα και τάσεις δεν αφήνει ανεπηρέαστη και την εκκλησιαστική τέχνη και ιδιαίτερα την εικονογραφία. Η Κύπρος, ούτε αυτή μένει ανεπηρέαστη από αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν πολύ κοντά της, έτσι η «αναγεννησιακή τέχνη», μεταφέρεται από την Ελλάδα και τη Ρωσία στο Άγιο Όρος και από εκεί στην Κύπρο.

Ο αρχιμανδρίτης Συμεών αναφέρει ότι: «*Ἡ Ρωσική αὐτὴ νέα τέχνη μεταφέρεται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὅρος στὴν Κύπρο περί τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα ἀπὸ Κυπρίους Ἀγιορεῖτες μοναχοὺς πού ἐπαναπατρίζονται. Ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους, εἶναι ὁ μοναχὸς Διονύσιος Χρηστίδης (+1902), ἀνακαινιστὴς τῆς Μονῆς Σταυροβουνίου, οἱ αὐτάδελφοι μοναχοὶ Κύριλλος καὶ Νήφων καὶ ἄλλοι. Οἱ τελευταῖοι ὑπῆρξαν διδάσκαλοι εἰς τὴν ἀγιογραφία τοῦ μετέπειτα ἡγουμένου Τροοδιτίσσης Παγκρατίου καὶ τῶν τριῶν αὐταδέλφων ἱερομονάχων τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, Στεφάνου, Βαρνάβα καὶ Χαρίτωνος.*»**[4]**

Ἡ τέχνη αὐτὴ σήμερα ἔχει εγκαταλειφθεῖ, πολλοὶ ὅμως ἀκόμα ναοὶ τῆς Κύπρου κοσμοῦνται με ἔργα τῆς τεχνοτροπίας αὐτῆς. Μια τέχνη τὴν ὁποία ὁ εὐσεβὴς κυπριακὸς λαὸς ἀποδέχθηκε χωρὶς ὅμως νὰ ἐπηρεαστεῖ τὸ ὀρθόδοξο λειτουργικὸ τοῦ φρόνημα καὶ ἡ εὐσέβεια.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ ἐρευνα ἀρχισε νὰ ἀσχολεῖται με τὸ πολυπληθὲς εἰκονογραφικὸ ἔργο καὶ τοὺς συντελεστὲς τοῦ. Ἡ ἀναγεννησιακὴ τεχνοτροπία δὲν εἶχε ἀπασχολήσῃ ἐντόνα τοὺς ἐρευνητές. Τὸ ἐναυσμα δόθηκε με τὴν πρόσφατη ἐργασία τοῦ Κ. Παπαγεωργίου *Ἡ ἀναγεννησιακὴ ἀγιογραφία στὴν Κύπρο τέλη 19^{ου} καὶ 20^{ου} αἰῶνας, 2010* καὶ τὴν ἐκθεση πού διοργανώθηκε στὴν Παλαιὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου τὸ 2014, με θέμα *Ζωγραφίζοντας τὸ Θεῖον* ὅπου ἐκεῖ προβλήθηκαν τὰ ἔργα τῶν κυριοτέρων ἐκπροσώπων τῆς τέχνης αὐτῆς.

Ἡ προσπάθειά μας γιὰ ἀνασύνθεση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοὺς ἀποδεικνύεται πολὺ δύσκολη, διότι δὲν ὑπάρχουν γραπτὲς πηγές ἢ προφορικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν δύο ἀγιογράφων. Ὅ,τι γνωρίζουμε εἶναι μόνο μέσα ἀπὸ τὸ ἀγιογραφικὸ τοὺς ἔργο, πού τις περισσότερες περιπτώσεις εἶναι ἀνυπόγραφο. Ἐνα ἔργο, τὸ ὁποῖο μαρτυρᾷ τὸν ζήλο καὶ τὸν ἀκούραστο χαρακτήρα τοὺς, τὴν ἐπιθυμία γιὰ ἐκφραση, τὴν ἱκανότητά τοὺς στὴ ζωγραφικὴ, τὴν ἐργατικότητα, τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα καὶ τὸ μεράκι γιὰ δημιουργία.

[Συνεχίζεται]

[1] Βασικές πληροφορίες για τη ζωή και το έργο τους δόθηκαν στον κ. Κώστα Παπαγεωργίου όπου και δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά στο βιβλίο του, *Η αναγεννησιακή αγιογραφία στη Κύπρο τέλη 19^{ου} και 20^{ου} αιώνας*, 2010 σελ. 42-43, 96-97. Ευελπιστούμε ότι σύντομα θα εκδώσουμε ένα πληρέστερο σύγγραμμα με περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή και το αγιογραφικό τους έργο. Βλέπε επίσης, *Ζωγραφίζοντας το Θείον*, σελ. 68, *Ιερά Μητρόπολις Ταμασσού και Ορεινής, Ιστορία-Μνημεία-Τέχνη*, επιμ. Κ. Κοκκινόφτας, 2002, σελ. 346, και Εφημ. ο Φιλελεύθερος, Κυριακή 20/9/2015, σελ. 31

[2] Νικόλαος Γραίκος, *Επιβιώσεις της ακαδημαϊκής εντοίχιας εκκλησιαστικής ζωγραφικής στον 20ο αι. Λαϊκές προτιμήσεις και κίνημα επιστροφής στην «παράδοση»*

[3] Νικόλαος Γραίκος, *Ακαδημαϊκές τάσεις της εκκλησιαστικής ζωγραφικής στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα: πολιτισμικά και εικονογραφικά ζητήματα*, Θεσσαλονίκη 2011 σ. 555

[4] Κ. Παπαγεωργίου, *Η αναγεννησιακή αγιογραφία στην Κύπρο τέλη 19^{ου} και 20^{ου} αιώνας*, 2010.